

ЄРМАК

Світлана Олександрівна
ermak@donnuet.edu.uaк.е.н., доцент,
Донецький національний
університет економіки і
торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського

УДК 330.341.1

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ "ІННОВАЦІЯ"

RESEARCH OF ECONOMIC CONTENT CONCEPT "INNOVATION"

Стаття присвячена визначенню змісту та сутності поняття «інновація». Аналіз показав, що більшість визначень не повністю розкривають економічну сутність інновацій, немає чітких критеріїв їх визначення. Вчені розглядають інновації як: процес, результат, явище, зміну, нововведення, інженерну думку, інструмент управління, систему або засіб розвитку. Виявлено багатоаспектність і багатогранність поняття «інновація» і можливість його розгляду з використанням різних підходів.

Статья посвящена определению содержания и сущности понятия «инновация». Анализ показал, что большинство определений не полностью раскрывают экономическую сущность инноваций, нет четких критериев их определения. Ученые рассматривают инновации как: процесс, результат, явление, изменение, нововведение, инженерную мысль, инструмент управления, систему или средство развития. Выявлено многоаспектность и многогранность понятия «инновация» и возможность его рассмотрения с использованием различных подходов.

The article is devoted to the definition of the content and essence of the concept of "innovation". The analysis showed that most definitions do not fully reveal the economic essence of innovation, there are no clear criteria for their definition. Scientists consider innovation as: process, result, phenomenon, change, innovation, engineering thinking, management tool, system or means of development. Multidisciplinarity and versatility of the concept of "innovation" and the possibility of its consideration with the use of different approaches are revealed.

Ключові слова: інновація, нововведення, комерціалізація

Ключевые слова: инновация, нововведение, коммерциализация

Keywords: innovation, novation, commercialization

ВСТУП

В умовах сьогодення, глобалізаційних інтеграційних процесів, ринкових відносин, стрімко зростаючою конкуренції, швидкого розвитку суспільного виробництва ефективність діяльності та розвиток підприємств обумовлені ефективністю реалізованих інновацій, які можна вважати є головною рушійною силою динамічного розвитку економіки країни.

Це зумовлює актуальність й нагальність дослідження сутності інновацій та перманентне вдосконалення понятійного апарату, пов'язаного з управлінням інноваційною діяльністю підприємства.

Аналізу проблем інноваційної діяльності підприємств, інноваційного розвитку економіки країни та дослідженню сутності інновацій присвячено роботи багатьох науковців як вітчизняних, так і зарубіжних. Серед них можна виділити: Б. Санто [1], Б. Твісса [7], Рікі В. Грифіна [22], Ф. Валенту [25], В. Медінського [6], А. Фатхутдінова [10], Ю. Яковца [24], С. Іл'єнкову [12], О. Лапко [4], Л. Бляхмана [29] та ін.

Проте, враховуючи той факт, що інновація як економічна категорія має досить складний зміст та

тракується далеко не однозначно, доцільним є визначити відомі підходи розуміння інновації, виявити її істотні риси, ознаки та властивості.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні економічної сутності поняття «інновація».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

В процесі дослідження були застосовані методи систематизації та узагальнення, аналізу і синтезу, метод порівнянь.

РЕЗУЛЬТАТИ

Представниками сучасних шкіл інновацій надається безліч нових трактувань дефініції «інновації», їх класифікації та нових напрямків розвитку. Вчені розглядають інновації як: процес, результат, явище, зміну, нововведення, інженерну думку, інструмент управління, систему, засіб розвитку або інвестиції в новацію (рис. 1).

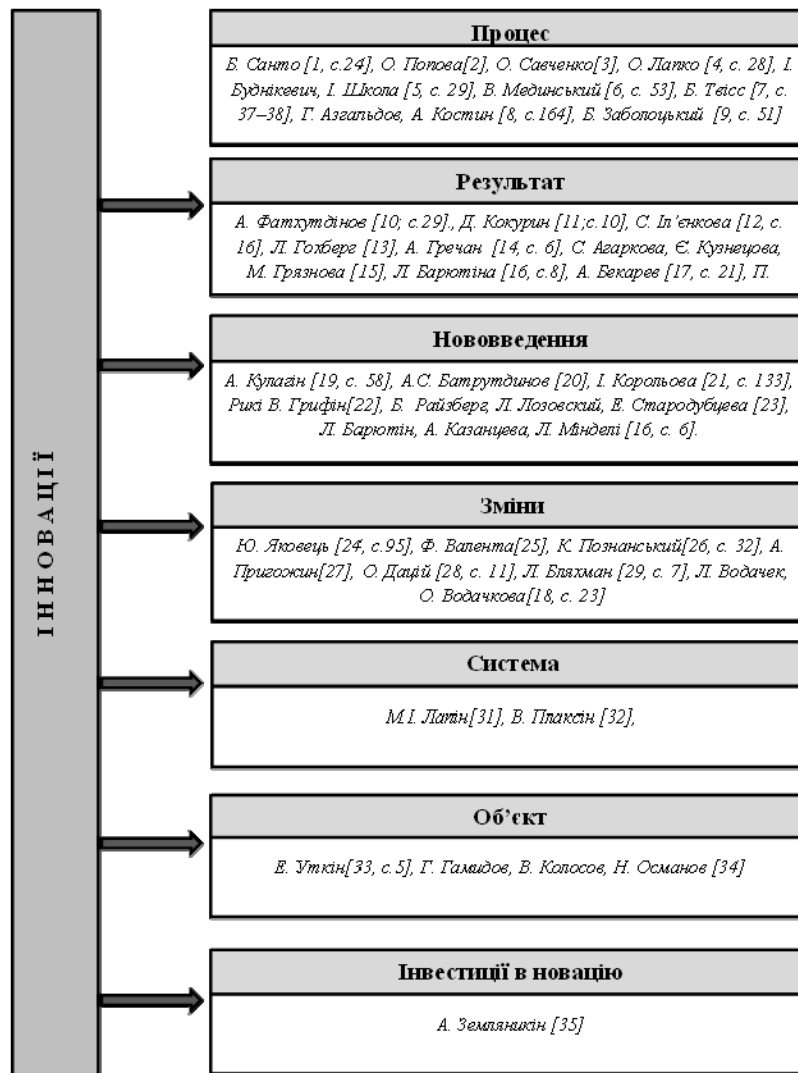


Рис. 1. Модифікації поглядів вчених щодо базису сутності поняття «інновація» [розроблено автором]

Багато вчених економістів у своїх роботах [19, с. 58; 4; 20; 21, с. 133; 41, с. 41; 42; 22; 23] у трактуванні поняття «інновація» за базис приймають терміни "нововведення" і "новація". Під новацією розуміється новий порядок, новий метод, винахід, нове явище. "Нововведення" - це процес використання новації [36, с.99]. У процесі від прийняття до його поширення нововведення одержує нову якість і стає інновацією. Процес введення нововведення на ринок прийнято називати процесом комерціалізації [37, с.24]. Під комерціалізацією

нововведення розуміється процес, за допомогою якого результати НДДКР своєчасно трансформуються в продукти і послуги на ринку. Комерціалізація технологій припускає економічно ефективну реалізацію технологій у промисловому масштабі. Чітко простежується логічний ланцюжок трансформації нововведення як результату НДДКР в інновацію через проходження процесу комерціалізації [38, с. 11].

Процес комерціалізації результатів НДДКР (на прикладі ВНЗ Великобританії) умовно можна поділити на чотири етапи (рис. 3).



Рис. 2. Процес комерціалізації результатів НДДКР [розроблено автором]

На першому етапі відбувається генерування ідей за допомогою [30]:

- ІР-просвітницьких семінарів співробітників і студентів;
- ІР-навчання - співробітників;
- конкурсу студентських проєктів;
- використання web-сайтів та ін.

На другому етапі вибирається пріоритетність відібраних проєктів за такими параметрами:

- унікальність ІР технології та її захист;
- готовність технології для виходу на ринок;
- можливість побудови команди переможців;
- рівень конкуренції на ринку;
- конкурентоспроможність нового продукту або послуги;
- простота доступу на ринок;- консерватизм клієнтів;
- обсяг доступної частини ринку;- очікуваний прибуток;
- фінансування проєкту.

На третьому етапі відбувається безпосередньо реалізація проєкту по таким напрямкам:

1. Вибір ступеня захисту ІР: авторське право, торгова марка, проєктування, патент.
2. Спосіб фінансування проєкту: державні фонди, гранти, інвестиційні ресурси.
3. Підбір персоналу: час, навички, мережі.
4. Необхідні ресурси: простір, обладнання.
5. Збір бізнес-інформація: дослідження ринку, ландшафтні технології.

І завершальний четвертий етап комерціалізації інновацій - вихід проєкту на ринок:

- патент: управління, аудит;
- spin-out: підтримка університету, інвестиції, вихід на ринок;
- поділ доходів: управління.

Друга група економістів [11, с.10; 10, с.29; 12, с. 16; 13; 14, с. 6; 15; 16, с.8; 17, с. 21; 43, с. 4] тлумачать інновації як кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового чи удосконаленого продукту, який впроваджений на ринок, нового чи удосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг. А.П. Гречан [14, с. 6] акцентує увагу на тому, що метою удосконалення продукту або процесу є «досягнення економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту». Л.С. Барюгін [16, с.8] підкреслює сфери застосування результату інноваційної діяльності процесу виробничої діяльності: «...результат наукових досліджень, і розробок, спрямованих на вдосконалення процесу виробничої діяльності, економічних, правових і соціальних відносин у галузі науки, культури, освіти, в інших сферах діяльності суспільства».

Представники третьої групи дослідників [1, с. 24; 1; 4, с. 28; 5, с. 29; 6, с. 53; 7, с. 37-38; 8, с. 164; 9, с. 51; 41), досліджуючи інноваційну діяльність розглядають інновації як «процес, що передбачає створення, розробку, доведення до комерційного використання і розповсюдження нового технічного або якогось іншого рішення (новації), що задовольняє певну потребу». При чому у визначеннях навіть

прихильників спільного підходу є розбіжності у визначенні ознак самого процесу. Так, О. Лапко [4, с. 28], І.М. Буднікевич та І.М. Школа [5, с. 29] називають процес від зародження ідеї до її комерційної реалізації «комплексним»; Б. Санто [1; с. 24] та В.Г. Мединський [6, с. 53] – «суспільним, технічним, економічним»; В. Рубан, О. Чубукова, В. Некрасов [40] – «всеохоплюючим; О. Попова [2] надає процесу ознак «цілеспрямованості й керованості». В.І. Громов зауважує, що це не просто процес трансформації наукової ідеї чи технічного винаходу до стадії їх практичного використання, а саме до того моменту, коли вони починають давати економічний ефект.

Базовим поняттям четвертої групи економістів [24, с. 95; 25; 26, с. 32; 27; 28, с. 11; 29, с. 7; 18, с. 23] при визначенні сутності інновацій є «зміни». Інновація, при такому підході, являє собою якісні зміни у виробництві, котрі можуть стосуватися як техніки і технології, так й форм організації виробництва та управління [24, с.95]. На думку А.І. Пригожина [27] «Інновація - така цілеспрямована зміна, яка вносить в середу впровадження (підприємство, населення, суспільство і т. д.) нові відносно стабільні елементи. Словацькі економісти Л. Водачек і О. Водачкова під інновацією розуміють «цільову зміну у функціонуванні підприємства як системи» [18, с. 23]. На відміну від інших економістів академік Ф. Валента [25] вважає у якості інновації зміни, що мають як позитивні, так й негативні соціально-економічні наслідки і дає таке визначення: «інновація – це зміна в первісній структурі виробничого організму, тобто перехід його внутрішньої структури до нового стану» [25].

Адепти п'ятої групи [33, с.5; 34] стверджують, що інновацією є об'єкт, впроваджений у виробництво в результаті проведеного дослідження або зробленого відкриття, якісно відмінний від попереднього аналога.

Ряд науковців [31; 32] інновацію бачать як цілісну, внутрішньо суперечливу й динамічну систему. В.І. Плаксін [32] дає таке визначення інновації: «Це система, що виникла в процесі створення, використання та реалізації результатів наукових досліджень і розробок, спрямованих на вдосконалення технічних, організаційних, економічних, соціальних і правових відносин в галузі науки, виробництва, культури, освіти та ін.».

На сьогодні чимало авторів висловлюють точку зору, згідно з якою невід'ємною належністю інновацій є її зв'язок з різного роду інвестиціями. Під терміном «інновація» представники інвестиційного підходу розуміють скорочене висловлювання – «інвестиція в новацію» [35].

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», інновації це новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва та соціальної сфери [41].

Отже, інновація – це результат (у вигляді економічного ефекту) комплексного процесу трансформації наукової ідеї чи технічного винаходу до стадії їх

комерційного використання шляхом комерціалізації, що у свою чергу потребує значних інвестицій.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, можна зауважити, що на сьогоднішній день існує досить об'ємна база раніше проведених наукових досліджень, які створюють серйозну платформу освітлення багатовимірності інновацій та дозволяють систематизувати існуючі трактування даного терміну, а також розставити акценти на найбільш значущих характеристиках інновацій як економічної категорії.

Приймаючи до уваги багатоаспектність і багатогранність поняття «інновація» і можливість його розгляду з різних боків, вважаємо за доцільне у наступному дослідженні визначити основні наукові підходи до трактування сутності інновації та основний категоріальний апарат управління інноваційною діяльністю підприємства.

Список використаних джерел

1. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: пер. с венгер / Б.Санто. – М.: Прогресс, 1990. – 307 с.
2. Попова О.В. Вопросы методологии управления инновационными процессами в АПК / О.В.Попова // Управление общественными и экономическими системами. – 2007. – №1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bali.ostu.ru/umc/zj2007_1.php/.
3. Гуреева Л.К. Концепция технологических укладов / Л.К. Гуреева // Инновации. – 2004. – №10. – С. 6-15.
4. Антонюк Л.Л. Инновации: теория, механизм разработки та комерціалізації: монографія / Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
5. Лапко О. Инновационная деятельность в системе государственного регулирования: монография / О.Лапко. – К.: Ин-т эконом. прогнозування НАН України, 1999. – 254 с.
6. Буднікевич І.М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні / Буднікевич І.М., Школа І.М. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 200 с.
7. Твисс Б. Управління науково-технічними нововведеннями. – М.: Экономика, 1989. – 271 с.
8. Азгальдов Г.Г., Костин А.В. Интеллектуальная собственность, инновации и квалиметрия // Экономические стратегии. – 2008. - №2(60). – С.162-164.
9. Заболоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності. – Л.: Вид. центр «Новий Світ-2000», 2007. – 454 с.
10. Фатхутдінов А.А. Інноваційний менеджмент: Підручник для вузів / А.А. Фатхутдінов А.А. – М.: ЗАТ «Бізнес-школа» Інтел-Синтез», 1998. – 400 с.
11. Ільєнкова С.Д. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / С.Д. Ільєнкова – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 327 с.
12. Ільєнкова С.Д. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / С.Д. Ільєнкова – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 327 с.
13. Статистика науки и инноваций. Краткий терминологический словарь; под ред. Л.М. Гохберга. – М.: ЦИСН, 1996. – 183 с.
14. Гречан А.П. Методологічні основи розвитку легкої промисловості на інноваційних засадах: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.07.01 / А.П. Гречан. – Донецьк: Ін-т екон. промисловості НАНУ, 2006. – 34 с.
15. Агарков С.А., Кузнецова Е.С., Грязнова М.О. Инновационный менеджмент и государственная инновационная политика: монография. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.rae.ru/monographs/112>.
16. Барютин Л.С. Основы инновационного менеджмента. Теория и практика: учебник / Л.С. Барютин и др.; под ред. А.К. Казанцева, Л.Э. Миндели. 2-е изд. Перераб. И доп. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. – 518 с.
17. Бекарев А.А. Инновации в системе взаимоотношений коммерческого банка с клиентами: дис. канд. экон. наук : 08.00.10 / А.А. Бекарев. – Новосибирск: 2002. – 228 с.
18. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии: [монография] / Л. Водачек, О. Водачкова; авт. предисл. Рапопорт В. С.; сокр. пер. со словац. – М.: Экономика, 1989. – 167 с.
19. Кулагин А.С. Немного о термине «инновация» / А.С. Кулагин // Инновации. – 2004. – №7. – С. 56-67.
20. Батрутдинов А.С. Методологические проблемы стратегического управления воспроизводством основных фондов крупного промышленного предприятия на инновационной основе: автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра экон. наук: 08.00.05 / А.С. Батрутдинов. – СПб.: 2009. – 37 с.
21. Королева, И.В. К вопросу об инновационной составляющей национальной модели развития российской экономики // Национальная модель развития экономики России: Материалы VIII Чайановских чтений / И.В. Королева; под ред. Н.И. Архиповой. – М.: РГГУ, 2008. – 336 с.
22. Грифін Рикі В. Основы менеджменту / Рикі В. Грифін, В. Яцура. – Л., 2001. – 605 с.
23. Райзберг, Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. -5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 494 с.
24. Яковец Ю. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм / Яковец Ю. – М.: Экономика, 1988. – 335 с.
25. Валента Ф. Управление инновациями. – М.: Прогресс, 1985.
26. Poznanski K. Innowacje w gospodarce kapitalistycznej / K. Poznanski. – Warszawa, 1979. – 283 p.
27. Пригожин А.И. Нововведения: Стимулы и препятствия. (Социальные проблемы инноватики). – М.: Политиздат, 1989. - 271 с.
28. Дадій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України: [монографія] / О.І. Дадій. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.

29. Введение в менеджмент: Учеб. пособие. Бляхман Л.С., Галенко В.П., Минкин А.В. – СПб.: Изд-во СПбУЭФ, 1994.
30. Єрмак С.О. Особенности коммерциализации инноваций в Великобритании / С.О. Єрмак // Економіка і управління в умовах глобалізації: матеріали III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 29 січ. 2014 р., ДонНУЕТ, м. Донецьк. – 2014. – С.79-82.
31. Лапин Н.И. Системно-деятельностная концепция исследования нововведений / Н.И. Лапин // Диалектика и системный анализ. – М.: Наука, 1986. – С. 273-282.
32. Плаксин В.И. Основы системы инновационной деятельности предприятия: монография / В.И. Плаксин, О.В. Горбачева. – Симферополь: ДиАйПи, 2009. – 333 с.
33. Уткин Э.А., Морозова Н.И., Морозова Г.И. Инновационный менеджмент. – М.: АКАЛИС, 1996. – С. 5.
34. Гамидов Г.С. Основы инноватики и инновационной деятельности / Г.С. Гамидов, В.Г. Колосов, Н.О. Османов. – СПб.: Политехника, 2000. – 323 с.
35. Землянкин А.И. Инновационно-инвестиционная стратегия развития региона // Соц.-экон. аспекты промышл. политики: региональная политика, организац. и экон. механизмы: Матер. докл. Всеукр. науч.-практ. конф. "Современные проблемы социально-экономического развития регионов Украины (Донецк–Мелекино, 9–10 сент. 2002 г.). – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2002. – Т. 1. – С. 307–313.
36. Куропятник Р.С. Основные подходы к определению понятия "инновация" // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. – 2011.–№116. – С.99-101.
37. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов /под ред. д.э.н., проф. С.Д. Ильенковой. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 327с.
38. Жаворонкова Г.В., Аранович Ю.В. Теоретичний аналіз трактування понять, пов'язаних з інноватикою // Актуальні проблеми економіки. - 2012.- №1. - С.10-16.
39. Рубан В. Инновационная модель стратегического развития Украины: методология и опыт / Рубан В., Чубукова О., Некрасов В. // Экономика Украины. – 2003. – № 6. – С.14 – 19.
40. Закон України Про інноваційну діяльність від 4 липня 2002 р. № 40 –IV/ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N36, ст.266.
41. Frankelius, P. (2009), Questioning two myths in innovation literature, Journal of High Technology Management Research, Vol.20, No.1, pp. 40-51.
42. Никсон, Ф. Роль руководства предприятия в обеспечении качества и надежности / Ф. Никсон; пер. с англ. – 2-е русск. изд. – М.: Издательство стандартов, 1990. – 231 с.
43. Завлин П.Н., Васильев А.В. Оценка эффективности инноваций. – М.: Бизнес-пресса, 1998. – 428 с.